

УДК 32:929 Rašković J.(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6642020.18>

Приказ

Стојан Бербер

Сомбор

ЈОВАН РАШКОВИЋ - КРАЈИШКИ МЕСИЈА

Јован Рашковић, Србин пореклом из Книна, станоник Шибеника али и света,

момачки стасао у време усташког геноцида над српским народом током Другог светског рата, син адвоката, бегунац испред ножа, лекар, професор универзитета и академик, врстан зналац људске душе, човек који је био слободан и у бољшевичкој неслободи, плећати Крајишник, крупноок, са брадом масивном и проседом, појавио се у времену поновног несна, мрака и страха, у времену распада неугаслих жеља, онако како су се јављале, давно некада, библијске месије, да сачувају народ ода зла и да га поведу пут спасења.

Јован Рашковић је човек без претка, онако како је Милош Црњански за себе, самоуверено, говорио: Ја сам сâм себи предак! – означавајући тако своју самосвојност, поричући прошлост, али и будућност која пристиже. И као што су се мудраци, старозаветни, појављивали изненада, али у право време, време безнађа, тако се изненадно јавио, као објавом кумранском, или можда тарабићевском, и Јован Рашковић, да би и својом смрћу обзнанио да смрт великог човека никад није стварна и да је дух Јованов онај неумрли део Јована Рашковића који је

носио његово јако а трошно тело, настављајући и даље да нас плени у овом новом и потонулом времену.

Толерантан у дијалогу, мудар да би умео и знао да слуша, али и да буде слушан, са посебним нервом за реч научне истине, али и за ослушкивање народне мудрости из тамних дубина прошлости, човек анализе али и синтезе, јасне мисли у времену свеопште смутње и немогућих питалица, човек упитности пред брзалицама кратковеког памћења, заглаван у бездан људских сујета, едиповских и других комплекса, исто као и у себе самог, Јован Рашковић је живео са вечним и већ знаним питањем, а без правог одговора: ко смо, одкуд идемо, куда гремо.

Јован Рашковић, са именом мудрог Јована Претече, оног што је предказао долазак Спаситеља, и са презименом у којем је корен Рашке, претече Србије, као да је био предодређен за бунтовника против тираније једноумља, против усташке идеје крви и зла, против рата и ножа, дилетантских одлука, а за свеопшту помирљивост и људско трпљење, да буде вођа српског народа, али и његов слуга, у тренутку када су се

усташка и агаренска кама поново уздизале изнад нашег врата.

Увек спреман на разговор и разумевања, на откривање и разоткривање старчевићанских и павелићевских ужаса, Јован Рашковић је био будница српског народа, онако како је у једно друго време и у једној другој српској покрајини чинио Светозар Милетић, вожд Војводине, потомак банијских Крајишника Завишића, Јовану и ликом сличан.

Нудио је Јован Рашковић објашњења за потмулу мржњу између нација које говоре истим језиком и живе на истом простору, као што су то Срби и Хрвати, а тумачења је налазио у синдрому малих разлика који се виђају у породицама, али и код народа, где се несразмерно преувеличавају и прерастају у праве политичке и социјалне параноје.

А оданост својој нацији, својој етничкој групи, објашњавао је Рашковић љубављу која је видљива у детета према мајци, а код одраслих особа сублимише се на читав народ, што подразумева топлоту и заштиту, а све у границама толерантности, до тренутка када се други народ

почне осећати као претња, па се човек, едипалним и другим комплексима, ректалним и кастрационим синдромом, увлачи у параноидни свет мржње, у параноју која је извор многих мрачних зала. Посебно када се параноја намеће, када постаје реметилачки фактор услед идеолошких наслага, па се туђа нација доживљава као прогонитељ, кога треба, параноидно, наравно, прогонити.

Указивао је професор Рашковић безброј пута да је усташки геноцид на Србима имао све одлике ирационалног параноидног делирија, који се одвијао употребом ножа, маља и секире, са значајном дозом страсти, сасвим различит од нацистичког хладно-разумског уништавања људи у гасним коморама и бешумним логорима смрти. Тражио је и саветовао да се тај ирационални геноцид призна и прихвати од хрватске власти као нељудски спрам Срба, али су његове речи одлазиле у празно, не додирујући хрватско врховништво, које данас покушава не само да умањи геноцид над Србима већ да га, мењајући и спомен-обележје Јасеновац, претвори у геноцид (гле чуда!) над самим хрватским народом.

И поред свега реченог Јован Рашковић је имао разумевања за хрватски народ, за његову опијеност националном опстојношћу, сматрајући га истовремено трагичним и несрећним, желећи му, јавно, бољу власт, мудрије и племенитије вођство, али и будућност без фрустрација.

Романтичарски наиван пред усташоидним хрватским режимом и пред Туђмановим полицијским духом, пред тајним магнетофонима и сличним шпијунским справама, широке гандијевске душе али и са могућим сагрешењем онако како су људи по природи грешни, Јован Рашковић се чини као да је у тренутку, у трептају, залутао у време крвавих рана, у време средњовековних верских и других несхватања, да би опет, за час, изронио у светлост измаглице као онај који је показивао прави пут, а савременици га нису хтели или нису могли разумети. Имао је, као психијатар у политици и као лекар у времену опште параноје, разумевања за хрватски кастрациони синдром и хрватску жељу за државом на терену сагрвеног југословенства, али је знао и за српски едипални комплекс и жељу да

се постављају вође које ћемо потом сами, као синови оца, обарати у свађама неразумља и тучњави до безумља.

И сам непрестано пред упитношћу над понором људске душе, пред вечним дихотомијама, а посебно у времену нараслих међунационалних мржњи, изниклих на ирационалном и недијалектичком духу, на непримереној идеолошкој свести и пошастима, Јован Рашковић се често питао да ли уопште има смисла било шта и било коме говорити. Беседио је јавно да „мржња храни параноидност, а сумњичавост обнавља мржњу”, али је мало ко то разборито слушао. Идеологију је упоређивао са расизмом и шовинизмом, јер кажњава оне који нису са њом у дослуху, а решење је налазио, а где би другде, него у толеранцији, поверењу и разумевању, а надасве у слободном мишљењу и истини, које ће поништити идеолошко друштво и човека дефинитивно ослободити од дириговане свести.

Казивао је, али је мало ко читао, да „у овом рату, као у сну, око нас тумарају, вуцарају се дивљи вукодлаци, мрачни вучјаци, свирепи примати које је мир држао у ланцима

разума.” И настављао да опомиње да у нашим мржњама оргијају митске приказе и да су „рат и мржња царски друмови зла”.

Није на добар одјек у Хрватској наилазило ни његово питање коме сметају српске културне институције, нити зашто се у Хрватској води политика заташкавања геноцида над Србима из времена усташке власти.

Признавао је, јавно, и онда када је стајао на челу Српске демократске странке као најснажнијег српског покрета у неоусташкој Хрватској, и када су му палили кућу крај Шибеника, трубили аутосиренама иза његових леђа, те скупљали потписе национално острашћених грађана за његов изгон из града коме је поклонио живот, чак и тада је казивао да он није политичар већ само испитивач људске душе.

Пред сам рат изјавио је да никада неће водити наоружан народ на било коју тврђаву или град, али је спреман да у случају напада на његов народ предложи да се скупно крене на Загреб без оружја – пешице и масовно.

А данас, када је читав његов крајишки народ бачен у

временски бездан ћутње, остављен сам себи на ветрометини на којој се задесио, издан од својих вођа и оних који су му се као вође представљали, заведен и пометен, нападнут од светских моћника и изопштен из своје домаје, са Кордуна, Баније, Лике и Далмације, тај „луди народ” Рашковићев, остаје, зачудо, без гласа, мада му грло није сасвим пререзано, и мада му корење није до краја почупано.

Чека се, ваљда, да се поново јави Јован Рашковић, или његов мудрачки брат, старобиблијски, да народ, бачен вихорном руком у расејање, поведе у своју нову, или можда стару, постојбину, како је то радио Мојсије некада, давно.

* Овај рад је примљен 15. новембра 2020. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 22. новембра 2020. године.